

Riguem a la catalana: cinc seqüències didàctiques

Projecte col·lectiu de les assignatures “Didàctica de la llengua i la literatura catalanes” i “Didàctica del català com a L2” del Màster de Formació del Professorat de Secundària Obligatòria i Batxillerat, Formació Professional i Ensenyament d’Idiomes (especialitat llengua i literatura catalanes) de la Universitat de Barcelona impartit al llarg del curs 2017-2018.

Coordinació i presentació del treball: Joan Marc Ramos Sabaté i Maria Àngels Llopis Femenia

Autoria de les propostes: Anna Cucala, Roser Casamayor, Avel·lí Flors, Lúdia Marquès, Andrea Morelló, Núria de Rocafiguera, Júlia Serra, Maria Sevilla, David Valls, Mar Viayna

Setembre de 2018

Continguts

Presentació

Antecedents

Algunes idees sobre seqüències didàctiques

Consigna de l'activitat

Riguem a la catalana: cinc seqüències didàctiques

Fes-me riure i et recordaré (programació) Document 01

Fes-me riure i et recordaré (material per a l'alumnat) Document 02

Fes-me riure i et recordaré (material adaptat) Document 03

Notícies amb humor (programació) Document 04

Notícies amb humor (dossier professorat) Document 05

Notícies amb humor (dossier per a l'alumnat) Document 06

Notícies amb humor (dossier d'activitats adaptades) Document 07

El club de la comèdia catalana Document 08

Trebалlem l'humor a Twitter Document 09

Per morir-se de riure (programació) Document 10

Per morir-se de riure (material alumnat) Document 11

Riguem a la catalana: cinc seqüències didàctiques

Joan Marc Ramos Sabaté i Maria Àngels Llopis Femenia (coordinadors)

3

Presentació

Riguem a la catalana: cinc seqüències didàctiques és un projecte col·lectiu que neix en el marc de les assignatures “Didàctica de la llengua i la literatura catalanes” i “Didàctica del català com a L2” del Màster de Formació del Professorat de Secundària Obligatòria i Batxillerat, Formació Professional i Ensenyament d’Idiomes (especialitat llengua i literatura catalanes) de la Universitat de Barcelona impartit al llarg del curs 2017-2018.

La seva finalitat principal és crear i difondre un seguit de seqüències didàctiques centrades en el tema de l’humor. Riure és una facultat humana superior i, treballada des de la intel·ligència, ha d’ajudar els nostres joves a llegir millor, a escriure millor i a saber interactuar millor en un món on sovint s’ha perdut el sentit de l’humor. L’humor és tan transversal que abraça la majoria de gèneres discursius que es poden portar a les aules i, per tant, la nostra aportació en aquest sentit serà seleccionar cinc seqüències didàctiques que tinguin valor des d’un enfocament comunicatiu i competencial i, a la vegada, tinguin un interès per acostar-nos a la manera ben particular de riure que tenen els catalans. La selecció de treballs s’ha fet per estricte ordre de qualificacions i, tanmateix, es poden consultar la resta de propostes a la web [Riguem a la catalana](#), on també apareixen algunes idees sobre programació a l’àrea de llengua ofertes pel professor Joan Marc Ramos.

Antecedents

Aquesta proposta és conseqüència del bon resultat de tres experiències anteriors en el marc del mateix màster, en les quals s'ha donat prioritat a la possibilitat dels alumnes d'oferir materials didàctics innovadors a la comunitat educativa.

El curs 2014-2015, la promoció d'alumnes que cursaven aquestes assignatures del Màster varen dissenyar unitats didàctiques al voltant de l'humor català a les aules de secundària. Es varen seleccionar algunes propostes i es van publicar en el Repositori digital de la UB. Podeu consultar-les i llegir un breu comentari de presentació del professor al bloc *Didàctica*. Concretament:

Títol	Autoria	Gènere discursiu
Carticaturitzant un personatge famós	Patricia Rodríguez Íngrid Vilà	Carta Caricatura
Notícies i mems	Alba Albet Pol Castellanos	Notícia Mem
La meva iaia no es porta bé	Annie Pugnau Amèlia Villamayor	Narració
Retrats d'amor i d'humor	Eva Cabrera Aina Mulet	Retrat

El curs 2015-2016 es va aprofitar la celebració de l'any Llull per introduir-nos en el treball digital a través de pàgines web. Cada alumne va dissenyar una etapa de la ruta literària *Llull viatja als instituts* i va fer una sèrie de propostes d'explotació didàctica en aquest web, que va ser endreçat per Neus Soler en el seu Treball Final de Màster, la qual va realitzar alguns suggeriments per aprofitar el treball col·lectiu.

Finalment, el curs 2016-2017 es va proposar als alumnes que construïssin seqüències didàctiques en forma de rutes literàries a partir de textos de la web *Endrets*. D'aquí va sorgir *Camins de Camins*, un espai web on es recullen aquestes propostes amb els dossiers creats per a la seva aplicació directa a l'aula.

Algunes idees sobre seqüències didàctiques

Una de les realitats escolars que sorprèn més dels nostres manuals escolars de llengua i literatura és la poca unitat de moltes unitats didàctiques. Llibres on es combinen elements diversos sense cap altre nexa aparent que no sigui que tot el que hi surt forma part del currículum de l'àrea.

No sembla que aquesta manera d'organitzar la matèria sigui la més eficient des d'una perspectiva constructivista ja que obliga els estudiants a aprendre píncoles diverses sense connexió explícita i, indefectiblement, activar-les en controls conformatos per activitats poc relacionades entre si. Com a màxim, un text uneix totes les activitats, tot sovint utilitzat de mer pretext.

Es va analitzar aquesta situació fa uns anys al capítol 4 d'*Enfilem les competències* i ens sembla que la majoria de reflexions continuen essent força vigents. Creiem que un dels criteris mínims que s'ha d'exigir a una unitat didàctica és que tingui, justament, unitat, és a dir, que hi hagi un fil conductor entre tots els elements que s'hi desenvolupen.

En aquest sentit, estem convençuts que si els objectius d'un determinat professor són, en un moment donat, centrats en la gramàtica, la història de la literatura, la morfologia o els gèneres literaris, per exemple; calen un seguit de sessions consecutives per assolir-los de manera significativa. Entenem que aquestes unitats, potser, no tindran el caràcter comunicatiu que ha de vertebrar la nostra àrea tot i que seran extremadament útils per fer avançar la competència lingüística de l'alumnat.

En aquesta mena d'unitats didàctiques de caràcter lingüístic o literari, reclamariem la presència d'activitats que fomentin l'activació dels coneixements adquirits amb la comunicació, com podria ser un exercici de reflexió metalingüística com el que [enllacem aquí](#).

D'altra banda, cada cop són més presents les propostes de treball per projectes interdisciplinaris. Tenim el ferm convenciment que són una via de millora fantàstica, el problema és que per arribar a fer bons projectes col·lectius, potser cal passar per una estació intermèdia: **saber portar a terme bons projectes d'àrea de manera individual**. Evitem fer servir la paraula "projecte" per referir-nos a aquesta realitat; en podem dir *tasques* o, preferiblement, **seqüències didàctiques**.

Olivier Dezutter defineix una seqüència didàctica com *un conjunt organitzat d'activitats d'ensenyament i aprenentatge, centrat al voltant d'una tasca precisa de producció oral o escrita, tot acompanyant els alumnes a apropiar-se d'un "objecte" determinat*. És a dir, que tot el que farem al llarg d'aquest període de temps va dirigit a la realització d'una tasca de comunicació determinada: l'escriptura d'un text, la creació d'un audiovisual, una presentació oral, un text multimodal... (Podeu llegir *Enfilem les competències* per aprofundir en la justificació teòrica del tema.)

És en aquest moment on resulta vital la introducció de la noció de **gènere discursiu** com a fil conductor d'aquestes seqüències didàctiques. Un article fonamental per entendre-ho és *El género textual, una herramienta didáctica para desarrollar el lenguaje oral y escrito* de Joaquim Dolz i Roxanne Gagnon (en teniu una versió sintètica [aquí](#)). Segur que n'ha parlat molta més gent, però les primeres deu pàgines d'aquest document ens semblen d'una clarividència meridiana per observar com podem organitzar seqüències didàctiques a la nostra àrea que siguin comunicatives i que, indefectiblement, tinguin un caràcter competencial.

Els nostres instituts estan organitzats per àrees i, per molt desitjable que sigui arribar a una organització global, ens sembla més realista assegurar que l'àrea de llengua i literatura camina en aquesta direcció comunicativa i competencial, i demostrar, a més a més, que aquesta mena de "projectes" d'àrea són possibles.

Quan vàrem concebre amb en Joan Busquets el Projecte Eines, la idea fonamental era organitzar un manual amb aquesta filosofia. Hi ha una unitat d'aquest llibre penjada per tal que us en feu a la idea: **La descripció d'un espai**.

Riguem a la catalana: cinc seqüències didàctiques conté exemples de seqüències didàctiques centrades en l'humor que comentarem una mica més avall, però a banda dels treballs que hem esmentat fins al moment, també us recomanem altres lectures que poden resultar interessants:

a) **Secuencias didácticas comunicativas. Dos ejemplos del Máster de formación del profesorado de Secundaria en Ecuador**. Amb la Dra. Alba Ambròs hem seleccionat un parell de seqüències didàctiques elaborades per alumnes equatorians i hem fet una breu introducció de com es poden fer seqüències didàctiques.

b) Article¹ amb la Dra. Alba Ambròs: **Relatos breves para fomentar la competencia literaria**.

Segurament, en una programació realista de la nostra àrea, alternar bones seqüències didàctiques amb unitats didàctiques centrades en coneixements lingüístics clau podria ser un bon camí. De fet, fa molts anys vaig sentir assegurar al gran Philippe Perrenoud, el pare de les competències, que seria bo que es dediqués un terç de les hores al treball per projectes, entenent que la resta de temps es pot ocupar en la resta de continguts.

¹ Remetem a aquest article per a les referències bibliogràfiques sobre el tema.

Consigna de l'activitat adreçada als alumnes

DESCRIPCIÓ

Els alumnes del curs participaran al projecte col·lectiu "Riguem a la catalana". Cada grup d'alumnes dissenyarà una *seqüència didàctica* a partir d'un petit corpus de textos en català que tingui dos fils conductors:

- Hauran d'exemplificar un **gènere discursiu** (notícia, article d'opinió, biografia, conte, discurs oral, piulades, entrevista, currículum, carta de reclamació, diari personal, novel·la...)
- Hauran de tenir un **to humorístic**, irònic, sarcàstic.

El treball serà ideat per tal de ser difós a través de la xarxa mitjançant la web de Google Sites [Riguem a la catalana](#) i constarà d'una sèrie d'elements:

- Una presentació de la seqüència didàctica en l'espai Google Sites assignat.
- Un dossier de programació de la seqüència didàctica que es lliurarà en paper i que es penjarà a la web en format pdf.
- Un dossier d'activitats per als alumnes de ritme normal que es lliurarà en paper i que es penjarà a la web en format pdf.
- Un dossier d'activitats adaptat per als alumnes d'adaptació que es lliurarà en paper i que es penjarà a la web en format pdf.

Elements obligatoris:

La "seqüència didàctica" tindrà **una durada mínima de quatre sessions** de classe i anirà dirigida a qualsevol dels nivells de l'ESO o el Batxillerat.

Un **mínim de dos textos originals** (orals, escrits, audiovisuals, multimodals), que es transcriuran i se citaran correctament en la proposta.

Un seguit **d'activitats de lectura** de diversos nivells de profunditat. Hi haurà d'haver activitats destinades a la **lectura de la forma**.

Dos **tallers de reflexió metalingüística** relacionats amb el gènere discursiu desenvolupat.

Un mínim d'una proposta d'expressió oral, escrita, audiovisual o multimodal amb una consigna densa i activitats de seguiment del procés, que farà la funció **d'activitat de síntesi**.

Hi haurà d'haver un mínim de **4 activitats adaptades** per a alumnat de ritme lent (grups de reforç, alumnat que prové d'aules d'acollida...):

- Una en les activitats de lectura
- Dues en els tallers
- Una activitat guiada de bastida a l'activitat d'expressió

Una **programació** de la proposta que incorpori:

- **Títol** de la proposta
- Una **justificació** de la utilitat del material d'unes 15 línies aproximadament, en la qual es poden fer recomanacions per a l'aplicació.
- El **nivell** en què es recomana la proposta.
- Els **tres objectius d'aprenentatge** principals que es persegueixen.
- Una selecció dels **cinc continguts** principals del currículum que es treballaran a classe.
- Una breu explicació de la contribució de la proposta a, com a mínim, tres de les **competències bàsiques d'àmbit**.
- Una **temporització** aproximada de les activitats.
- Uns **criteris d'avaluació**, tot relacionant-los amb les evidències que s'haurien d'observar.

Rúbrica d'avaluació de l'activitat

	Molt	Força	Poc	Gens
El material s'escriu seguint la normativa de la llengua catalana.				
Els textos seleccionats s'adeqüen al nivell dels destinataris de la proposta didàctica.				
L'explotació didàctica dels textos justifica la seva relació amb el gènere treballat.				
Les activitats estan formulades de manera comprensible i no presenten ambigüitats.				
Les activitats adaptades del dossier complementari faciliten que l'alumnat amb característiques específiques s'acosti a l'assoliment dels objectius centrals de la seqüència.				
La proposta segueix els cinc criteris bàsics per a la confecció de seqüències didàctiques amb enfocament competencial.				
La programació presentada incideix en els elements clau de comunicació docent.				
El sistema d'avaluació posa en relació els objectius centrals expressats en la programació i les evidències que s'haurien d'observar.				
La pàgina web està dissenyada de manera que facilita la navegació pels diversos apartats que conté.				
El treball mostra traces d'originalitat.				
La discussió amb el professorat manifesta una comprensió clara de les possibilitats i de les limitacions de la proposta.				

Riguem a la catalana: cinc seqüències didàctiques

Per començar, volem presentar una breu taula amb les informacions clau de cada un dels treballs, tenint en compte que els hem endreçat segons el curs al qual estan adreçats:

Títol	Autoria	Curs proposat	Gènere discursiu
Fes-me riure i et recordaré	Roser Casamayor Lídia Marquès	3r d'ESO	Publicitat
Notícies amb humor	Núria de Rocafiguera Júlia Serra	3r d'ESO	Notícia
El club de la comèdia catalana	Anna Cucala Maria Sevilla	3r d'ESO	Monòleg
Treballem l'humor a Twitter	Avel·lí Flors David Valls	4t d'ESO	Tweet /piulada
Per morir-se de riure	Andrea Morelló Mar Viayna	1r de Batxillerat	Conte, teatre

En general, hi ha una sèrie d'aspectes comuns en aquestes seqüències didàctiques que voldríem remarcar:

- Una idea clara del que suposa l'enfocament comunicatiu, de manera que tots els coneixements lingüístics que s'articulen en les activitats es mobilitzen en l'activitat de síntesi i, per tant, poden ser avaluats en un context comunicatiu i no només teòric o conceptual.
- Unes programacions adequades, en les quals destaquem la redacció dels objectius d'aprenentatge i la seva relació amb les competències d'àmbit. Observareu diferents formats de programació ja que cada grup de treball ha triat aquell que troba més útil a les seves necessitats. Com sol passar en les propostes dels autors novells, el lector detectarà un cert optimisme pel que fa a la temporització, tot i que tots sabem la dificultat d'ajustar el temps previst al temps efectiu.
- Una selecció de textos rica i variada, en molts casos introduint gèneres poc treballats a les aules, com poden ser els monòlegs o els Tweets. Volem remarcar aquesta voluntat d'innovació i, sobretot, una aposta decidida pels textos orals, audiovisuals i, fins i tot, multimodals.
- La majoria de treballs programen diverses activitats en grup aplicant les tècniques apreses al llarg de les assignatures metodològiques del Màster.
- De la mateixa manera, cada treball desenvolupa activitats adaptades molt interessants seguint les estratègies presentades en l'assignatura *Didàctica del Català com a L2*.
- La majoria de propostes incorporen rúbriques d'avaluació de les activitats comunicatives que demostren el potencial d'aquest instrument tant per a l'avaluació formativa com per a l'avaluació certificativa.

Fes-me riure i et recordaré (de Roser Casamayor i Lídia Marquès) és una proposta que cerca fomentar l'esperit crític a través de la publicitat i de la creació d'un anunci humorístic. Presenta algunes decisions que són dignes de consideració:

- Dedicuen l'activitat 13 als estereotips de gènere, una activitat molt ben trobada i, sobretot, molt ben cohesionada amb la resta de la unitat.
- L'activitat 11 centra la seva atenció en la reflexió fonètica a partir d'uns anuncis que usen formes no genuïnes com a estratègia de reclam.
- L'activitat 14 incorpora una gran recapitulació de tots els aspectes treballats abans d'abordar l'activitat de síntesi, una estratègia força interessant per evitar els oblots característics dels aprenents.
- Didàcticament, elaboren diverses bateries de preguntes amb la idea clara que actuïn com a bastida per a la comprensió de les intencions que s'amaguen darrere dels textos publicitaris. Demostren la mateixa perícia en la realització de les activitats adaptades.
- Finalment, volem comentar l'ús de textos en diverses llengües per fer evident a l'alumnat que la majoria de característiques de molts gèneres discursius són comunes independentment de la llengua utilitzada.

Notícies amb humor (de Núria de Rocafiguera i Júlia Serra) aborda el gènere de la notícia des dels diversos mitjans en els que actualment es presenten per arribar a enregistrar un telenotícies humorístic entre tots els membres de la classe. Aquesta mena de treballs col·lectius tenen un gran potencial perquè suposen un repte en el qual cada individu hi juga un paper que repercuteix en la resta del grup. De la proposta, ens semblen especialment significatius alguns aspectes:

- Cal fixar-se en les activitats que conformen la fase de contextualització per observar com el docent recull tots els coneixements previs de l'alumnat sobre un gènere conegut i els mobilitza per enriquir-los posteriorment.
- L'exercici de variació lèxica (6B) posa l'èmfasi en un dels reptes docents més complexos del professorat: enriquir el lèxic de l'alumnat i fer-ho d'una manera contextualitzada.
- L'activitat 13 posa l'èmfasi en una reflexió sobre els límits de l'humor, aspecte crucial en un moment on reviscolen alguns tabús però també en un context escolar on no sempre es pot dir tot.
- En l'apartat dedicat al professorat, trobareu una bona reflexió sobre les decisions metodològiques que han seleccionat i com aquestes s'adapten a l'alumnat amb necessitats específiques. En aquest sentit, l'esforç per fomentar la coavaluació i l'autoavaluació al llarg del procés per arribar a la reflexió metacognitiva resulta exemplar.
- Finalment, volem remarcar que les autores presenten la possibilitat de millorar la qualificació si l'alumnat fa una segona versió definitiva de la gravació de l'activitat de síntesi, fet que fomenta la millora de l'oralitat i la implicació dels alumnes en el procés de millora contínua de les seves competències.

El club de la comèdia catalana (d'Anna Cucala i Maria Sevilla) aborda l'especificitat del monòleg humorístic en contrast amb d'altres gèneres propers. Tenint en compte que els mitjans de comunicació han posat de moda aquest gènere i ha obtingut una certa repercussió entre el jovent, fer una aposta per l'ús de la llengua catalana en el monòleg a classe ens sembla molt significatiu. Cal que us fixeu sobretot en:

La selecció àmplia i exquisida de textos concrets, amb els seus enllaços corresponents.

L'activitat 6 posa l'èmfasi en els tòpics culturals que han estat explotats per l'humor amb la finalitat de discutir-ne la seva vigència i les implicacions socials que suposen.

Cada vídeo va acompanyat d'una bateria de preguntes impressionant que tenen la finalitat de posar l'ull en els aspectes controvertits de cada monòleg. En aquest sentit, creiem que poden ser més útils com a guia per a la discussió a l'aula que com a activitat de comprensió escrita tradicional.

La mateixa fita apareix en els exercicis adaptats. Cadascun d'ells és una autèntica mina d'enginy didàctic, fins al punt que molts d'ells podrien servir per a tot el grup classe.

En general, el treball denota una gran sensibilitat per conduir l'alumnat a una lectura crítica d'aquesta mena de textos. Sense censurar el fet de riure d'una determinada broma, les autores cerquen que els receptors siguin capaços d'entendre els valors que hi ha darrere de la seva riallada.

Trebalem l'humor a Twitter (d'Avel·lí Flors i David Valls) afronta el repte d'incorporar a les aules un gènere actual que presenta una problemàtica clara: qualsevol corpus de textos que es generi resultarà, necessàriament, efímer. Per tant, el treball té com a tret característic buscar una manera didàctica d'introduir aquest gènere (o qualsevol de semblant que pugui aparèixer en qualsevol moment) en les aules més que la creació que un material tradicional concret. La discussió sobre l'ús d'aquesta mena de recursos a les aules (fins i tot en termes legals) és ben vigent a les nostres escoles i instituts, d'aquí la necessitat de convidar els futurs docents a reflexionar sobre aquesta circumstància. Del treball destacaríem:

- La concisió de la programació que, òbviament, cal considerar una virtut. En aquest sentit, simplement es podria discutir introduir aquesta unitat al tercer trimestre atès que fer-ho a inici de curs podria desencadenar una dinàmica molt fructífera al llarg de l'any acadèmic.
- La introducció de les piulades condueix, necessàriament, a una reflexió sobre els textos multimodals que els autors posen clarament sobre la taula.
- Tot i la dificultat de seleccionar un corpus, creiem que els autors han sabut arribar a perfils de Twitter molt interessants per a la finalitat que pretenien, de manera que de la xarxa social es pot arribar fàcilment a qüestionar-se la funció que fa cada usuari i com intenta atènyer els seus objectius.
- Conscients de les limitacions d'espai del propi gènere, no dubten a relacionar-lo amb d'altres gèneres que actuen com a precedents, tot fomentant una visió

intertextual molt útil en les nostres aules. Aquesta comparació els condueix a reflexionar sobre recursos lingüístics molt productius, com són les figures retòriques.

- La rúbrica d'avaluació recull d'una manera molt fina i detallada els aspectes centrals que s'haurien de tenir en compte a l'hora de valorar el treball de l'alumnat en aquesta seqüència.
- Finalment, seria bo parar atenció a la reflexió final que fan els autors sobre la terminologia adequada per a referir-se a aquest gènere i als seus usuaris. Creiem que seria fàcilment convertible en una activitat sobre formació de neologismes atès que els autors exemplifiquen en un cas pràctic el recorregut que es plantegen els filòlegs a l'hora de prendre aquestes decisions, sovint discutibles.

Per morir-se de riure (d'Andrea Morelló i Mar Viayna) porta al Batxillerat la combinació de dos elements (mort i humor) que presenten una gran tradició en la literatura catalana. Des de l'humor negre fins al realisme màgic que presenten alguns contes de Calders, aquesta manera d'afrontar la mort és ben present en la manera de ser dels catalans i, per tant, pot ser molt útil als docents. Possiblement, les autores han estat massa ambicioses en l'ús de sessions per a aquesta unitat, però hi ha dues remarques al seu favor: la majoria d'activitats es poden fer servir de manera independent i, sobretot, la gran quantitat de continguts que es treballen en la unitat. A més a més, cal fixar-se en:

- L'esforç de les autores per maquetar la unitat didàctica com si es tractés d'una publicació dirigida a l'alumnat. A banda de la seva efectivitat visual, aquesta tasca de maquetació les ha obligat a posar-se en el paper dels editors de materials pedagògics, adequant el contingut no només a les necessitats didàctiques sinó a les necessitats del paper.
- Com dèiem més amunt, la majoria d'activitats es poden utilitzar de manera independent (tot i la perfecta orfebreria de la seqüència) i això es deu, en gran mesura, per la bona selecció de textos que hi apareix.
- Un bon exemple de la manera de treballar que proposen les autores són les activitats de lèxic que trobareu a la pàgina 4.

No voldríem acabar sense fer referència a les virtuts de molts altres treballs d'aquesta promoció que, per qüestions d'estricta capacitat de gestió, només trobareu al web. Com ja s'ha dit, es tracta de materials per provar d'estudiants en formació, però des de la nostra experiència, ens sembla que participen dels aprenentatges rebuts al màster i de les exigències dels nous currículums. Com bé sabem tots, cada aula és un món, però disposar d'activitats dirigides a la reflexió sempre ajuda que aquest món sigui millor.